

DE GILDEHOREN
 EN HET
GROOTVEERSCHIPPERS GILD
 TE
HARLINGEN.

De overlevering wil, dat deze fraaije drinkhoren, op plaat I, A, en het bovenste gedeelte van plaat II, B, afgebeeld, een geschenk van *FILIPS den Tweeden* zoude zijn. Bij gebrek aan aanteekeningen hieromtrent, laat het zich niet beslissen, of dit inderdaad zoo is. Hoe het zijn moge, de horen was, blijkens het in den uitersten rand gegraveerde jaartal en inscriptie, in 1550 aanwezig, als eigendom van het Gild, werd in 1627 met de beide middelste zilveren banden voorzien, benevens eene daaraan gehechte zilveren keten, waaraan hij, althans in de laatste jaren, op het als gildekamer gebruikte vertrek, boven de tafel, waaraan men zat, aan den zolder werd opgehangen.

De horen zelf, die van gedaante en kleur fraai genoemd mag worden, is van aanzienlijke grootte, verre die van onze gewone runderhorens overtreffende. De afstand toch tusschen de beide uiterste punten, de versierselen mede gerekend, bedraagt 61 Nederlandsche duimen, terwijl de grootste breedte der monding 12 Nederlandsche duimen belooft. De banden en keten zijn fraai bewerkt, en de gravures, schoon geene aanspraak op uitstekende schoon-

heid kunnende maken, mogen voor die tijden zeer goed genoemd worden. De buitenste rand bevat slechts afzonderlijke afbeeldingen, de tweede en derde zeegezigten, waarbij het perspectief slecht in acht genomen is, en waarvan de eerstgenoemde zeker de haven en reede van *Harlingen* zal verbeelden. De drie wapens op den buitenrand zullen welligt die van de toenmalige Bestuurders zijn; er wordt echter niets gevonden, dat daarvoor zekerheid geeft. Verder vindt men daarop, naast eenen boom, een man met een zwaard, gewikkeld in een ruim gewaad, en het hoofd met eenen helm gedekt, terwijl hij eene Sint Jacobsschelp in de hand houdt, eene dergelijke nevens zijne naakte voeten ligt, en eene andere aan zijn zwaard is gehecht. Zoude deze eene der bedelende monnikorden aanduiden, die zij, daartoe verzocht zijnde, volgens een' giftbrief van FILIPS, zonder geld of loon te ontvangen, moesten vervoeren? Aannemelijker schijnt het, dat het den Apostel JACOBUS of Sint JACOB, den beschermheilige van het Gild, moet verbeelden, en het zwaard kan wel het zinnebeeld zijn van de wijze, waarop hij den dood vond. De kerk daarnevens zal zeker de dom van *Almenum* zijn; de teekening ten minste komt hiermede vrij naauwkeurig overeen. En ofschoon *Almenum* eerst van 1579—1580 in de stad betrokken werd, was deze kerk gewis mede ten gebruike van *Harlingens* ingezetenen: want van geene andere kerken is ergens sprake; alleen wordt eene kapel, aan Sint GEERTRUDA gewijd, genoemd, en deze slechts tot aan 1537, en naderhand niet weder. De duif met den olijfstak geeft zonder twijfel verlangen naar vrede te kennen, en wordt ook gevonden op legpenningen, in 1552 in *Holland* geslagen. De inscriptie: 1550. *Vor hulldicht PLIS, des Keisers sone, Vaer doer d' scipps vā Harlige hope, dat hi sal crige des Keisers crone*, zal ongeveer moeten beteekenen: De schippers

van *Harlingen* drinken hieruit voor hulding of tot hulde van FILIPS, des Keizers zoon, waarbij zij hopen of waarmede zij telkens den wensch uiten, dat hij de keizerskroon moge erlangen.

Wat nu het Gild aangaat, aan hetwelk deze horen behoorde, kunnen wij het volgende mededeelen.

De toenemende bloei van *Harlingen*, tegen het midden der 16de eeuw, lokte eene menigte vreemde schippers uit, om vracht op deze haven te zoeken, en aangezien zij, in hunne schepen wonende, geene lasten behoefden te dragen, zoo als de stedelingen, en daardoor de vrachten goedkooper konden aannemen, dan de eigene schippers, veroorzaakten zij laatstgenoemden groote schade, weshalve deze zich tot een Gild vereenigden, en van Keizer KAREL den Vijfden, als Heer der *Nederlanden*, octrooi verzochten, opdat zij, de lasten dragende der stad, ook hare voorregten genieten, en alzoo een bepaald regt boven anderen verkrijgen mogten. Dit verzoek werd hun ingewilligd, een keizerlijke brief afgegeven (1), en nu door den Olderman, Burgemeesters enz. van *Harlingen* het Gild bevestigd, de wetten daargesteld en de artikelen betrekkelijk het veer, vooraf ontworpen, goedgekeurd. Toen later FILIPS de Tweede het bestuur over de *Nederlanden* aanvaardde, verzocht men van dezen bekrachtiging, en ook deze werd goedgunstig verleend.

Dit Gild nu, dat men ook dat der *Wyschippers* noemde, in tegenstelling van het gild der *Smalschippers*, waaronder de *schuile-* en *ligte vaarders* begrepen waren, was opgedragen aan Sint JACOB, den beschermheilige van *Spanje*, en werd bestuurd door eenen Olderman, vier Vinders en drie Armvoogden. De Olderman (Hoofdbestuurder) vertegenwoordigde het Gild, onderhandelde voor deszelfs be-

(1) Als bijlage A hierachter afgedrukt.

langen alleen met de Burgemeesters en Raad, werd jaarlijks verkozen, maar bleef dezen post gewoonlijk levenslang bekleeden. Oldbeurtschippers kwamen daartoe het meest in aanmerking, ofschoon ook Burgemeesters en zelfs een Medicinae Doctor deze betrekking hebben vervuld. Hij werd in zijn bestuur ondersteund door de Vinders (*fyn- ders, finers*), van welke jaarlijks twee afgingen en door nieuwe vervangen werden. De Armvoogden waren belast met de armen en weezen van Gildebroeders, de gelden daartoe verstrekt of gegeven, alsmede de breuken, daaraan te besteden; jaarlijks trad een af en werd een nieuwe verkozen. Een openbaar Notaris was Secretaris.

In Januarij van ieder jaar gaven Olderman en Vinders, op hunne gildekamer (2), rekenschap van de gildekas, en de Armvoogden van hunne armenbedeeling. Bij deze vergadering, als ook bij buitengewone beraadslagingen gedurende dat loopende jaar, namen beurtelings twee der acht Burgemeesters zitting, onder den naam van Policiën, opdat alles overeenkomstig hunne wetten werd behandeld. Zij genoten daarvoor ieder vijf en twintig guldens.

De Bode van het Gild werd Deken genoemd, het tegenovergestelde van die betrekking bij andere Gilden, waarvan het hoofd dien naam droeg. Hij had van ieder der Gildebroeders eenen koperen penning in bewaring, met hunnen naam en symbool daarin gegraveerd (3). Wanneer er vergadering moest belegd worden, werden bij de aanzegging te gelijk deze penningen afgegeven, en door de broeders, in de vergadering, weder aan den Deken ter

(2) Tot aan 1685 wordt van gildekamer gesproken; toen echter kochten zij een eigen huis, *de Paauw*, staande op den hoek der Boterkaai. In 1835 is het, als eigendom beschouwd wordende der gezamenlijke beurtschippers, door dezen openbaar verkocht.

(3) De meeste hadden aan de eene zijde een schip, aan de andere hunnen naam.

hand gesteld, terwijl de afwezigen met de boete werden opgehaald. Hij schijnt ook nog met andere zaken belast geweest te zijn.

Dat het getal der Gildebroeders nog al belangrijk moet geweest zijn, blijkt uit eene acte, in Junij 1628 door 47 leden onderteekend.

Dit berigt hebben wij getrokken uit verschillende stukken betrekkelijk het Gild, aan het Genootschap, met eene afteekening van den horen, toegezonden door den Heer N. VAN DER VEEN, te *Harlingen*, welke reeds meermalen zijne goedgunstigheid en belangstelling aan en in het Genootschap heeft betoond.

BIJLAGE A.

KAERLE, by der gratie Goides, Roomsche Keyser, altyt Vermeerdere s Ryx, Coninck van *Germanien*, van *Castilien*, van *Leon*, van *Grenade*, van *Arragon*, van *Navarre*, van *Naples*, van *Cecillie*, van *Mailloerque*, van *Sardenie*, van den eylanden *Indien* ende van den Lande der Zee Oceane, Eertshartoge van *Oostenryck*, Hartoge van *Bourgoingnen*, van *Lothr.*, van *Brabant*, van *Limborch*, van *Luxemborch* ende van *Ghelre*, Graue van *Vlaenderen*, van *Artois*, van *Bourgoingnen*, Palsgreue ende van *Henegouwen*, van *Hollandt*, van *Ferrette*, van *Hagenault*, van *Namen* ende van *Zuytphen*, Prince van *Zwaue*, Marcgreue des Heylige Ryx, Heere van *Vrieslant*, van *Salins*, van *Mechelen*, van der stadt, steden ende landen van *Vtrecht*, *Oueryssel* ende *Groeningen*, ende dominateur in *Asien* ende in *Affricq.*, allen den ghenen, die des on̄s brieff zullen sien, saluyt. Wy hebben ontfangen die oetmoedige supplicatie vand̄ gemeyne scippers van *Harlingen*, in onsen lande van *Vrieslant*, inhoudende, hoe dat, al̄ ist zoe, dat zy suppliten, als onse getrouwe ondersaten ende goede borgers onser voorss. stadt van *Harlingen*, moeten helpen dragen alle die gebuerlicke lasten, van schattingen, contributien, wachten, fortificatien ende andere onderhoudinge derseluer stadt, ende dat desen aengemerct wel behoiren ende betamen soude, dat zy in tscopen ende vervueren van den goeden, waren ende coopmanschappen, die van de voorss. stat elders werden bevracht ende geuert, allen anderen vreempden schipluyden soud̄en geprefereert worden, be-

sundere als zy die zoo goede coop ende ten seluen pryse begeeren te vueren als die vreemde schipluyden; deesen nochtans niet tegenstaende zoo verwoirderen hem die vrepde schipluyden alle die goeden, waren ende coopmanschappen, die opte hauen onser voors. stadt van *Herlingen* te vueren comen, aen te nemen en te bevrachten, deen voor d'andere, sonder den supplian aen te sien, die welcke met heuren schepen ende karweele ledich moeten blyuen liggen, in sulcker vuegen, dat zy luyden den cost voer heuren huysfrouwen ende kynderen niet conen winnen, ende des te min die lasten, comeren en contributien der voors. stadt kunnen veruallen ende helpen dragen, hetwelcke is tegen alle redenen ende rechten van den poirteren ende ingesetenen van de andere steden, zoo wel in *Vrieslandt* als in *Hollant* gelegen, die costumelyck ende gemeynlyck ouer al gebruycken sulcke prerogatiue, dat zy een yegelyck in heure steden geprefereert worden, in den vrachten aldaer comen, alle vrepde schipperen, sulcx dat die borgeren ende ingesetenen moegen tot henwaerts inne nemen die waren ende coopmanschappen, die aen den vrepden schippers bestaet zyn, ende die selue fueren ten pryse, daer voer dselue by den vrepden aengenomen ende verwoirwaert zyn; Ons oitmoedelyck versueckende voirn supplian, dat, aensiende tgene des voirss. es, zunderlinge tot onderhoudenisse van hunnen neringe, Ons belieuen willen hen hierop te versien, ende verleenen onse speciael briefuen van octroye ende preuilegie, in sulcken saken dienen. Doen te wetene: Dat wy de saken voirscreuen ouergemerct, den voirn. schippers van *Harlingen* suppten, genegen wesen tot heure voirss. bede en begeerte, hebben by ryphen aduyse ende deliberatie van Rade geoctroyeert, gewillekoert ende geaccordeert, octroyeren, willekueren ende accorderen vuyt zunderlinge gracie by deesen, dat zy luyden ende huere nacomers zullen van nu

voirtaen allen vrempden scippers geprefereert worden inde vrachten, waren en coopmanschappen, comende opter hauen van onsen voorss. stadt van *Harlingen*, in sulcker voeghen, dat den supliant ende elcken van hen, onbevracht wesen, geoirloeft ende toegelaten sal zyn, die vrachte, by de andere vrempde scippers aldair aengecomen, ouer te nemen ende seluer te fueren, ten seluen pryse, daer voir die bestaet ende by den vrempden scipperen aengenomen zullen wesen; wel verstaende, dat onse tegewoerdige gracie en octroy gheen stadt grypen noch sal mogen opereren tegens de vrempde schippers van den plecken ende hauen, aldair zij suplianten vryelycken bevrachten moegen, welke vrende scippers van alzulcke plecken ende hauen insgelycx zullen moegen zoe vryelyck bevrachten tot *Harlingen*, als die voern suplianten bevrachten in hun quartier; behoudelyck oic, dat zy suplianten, in recognitie van dese onse gracie, schuldich zullen wesen een goet karweel twee ofte drie, als zy des versocht zullen zyn, gereet te houden liggen in de hauene van *Herlingen*, ten geriefue van onsen Stadthouder, President ende luyden van onsen Rade in *Vrieslant*, heure suppoosten ende dienaeren, alst van noden weesen sal, ende deselue ouer te vueren, tuschen Paesschen ende Bamisse (4) om een gouden gulden tot *Meenelyck* ende *Enckhuysen*, ende tot *Amsterdam* ende *Sparedam* om twee Carolus gulden, en nae Sinte Micheel tot Paesschen toe tot *Meenelyck* oft *Enckhuysen* om twee Carolus gulden, ende tot *Amsterdam* ende *Sparedam* om vier Carolus gulden. Ontbieden daerome ende beuelen onse lieuen ende getrouwen, die Stadthouder, President ende luyden van onsen Rade in *Vrieslant*, Drossaert van *Herlingen*, ende allen anderen onsen Rech-

(4) Sanct Bavo's misse. Vierdag ter eere van den heiligen BAVO (1 October).

teren, Officieren ende ondersaten, dien dit aengaen sal, dat zy den voorn̄ supliā̄ ende huere naecomers, vpte condicien ende inder manieren voerschreuen, doen, laten en̄ gedoogen, rustelyck en̄ vredelyck, genyeten ende gebuycken, zonder hen te doen noch te laten geschien, nu noch in toecomende tyden, enich hynder, letsel oft moyenisse ter contrarien: want Ons alsoe gelieft. Des toirconden hebben Wy onsen zegel hier aen doen hangen. Gegeuen in onser stadt van *Bruyssele*, den achtsten dach in Augusto, int jaer onss Heeren duysent vyff hondert drie ende veertich, van onss Keyser rycke 't xxiiiē, ende van onss rycken van *Castillen* en anderen 't xxviiiē.

Op den rand stond geschreven:

By den Keyser in zyn Rade,

VERREYKEN.

Volgens het Resolutieboek van het Gild, » was de principale van deesen in francyn geschreuen, ende met een » groot hangende segel, gedruckt in roder wasse, be- » vesticht."

